

פרוטוקול מס' 218

מישיבת ועדת העבודה והרווחה
יום שלישי, כ"ט בסיון התשנ"ח (23 ביוני 1998), שעה 11:30

נכחו:

חברי הוועדה: מקסים לוי - היו"ר
יצחק כהן
יורי שטרן

מחמנים:
דן אורנשטיין - הלשכה המשפטית, משרד המשפטים
שי וינר - אגף התקציבים, משרד האוצר
נטשה מיכאלוב - אגף התקציבים, משרד המשפטים
ישראל שוורץ - מנהל אגף איכלוס, משרד הבינוי והשיכון
טליה אדרי - משרד הבריאות
מיכאל אטלן - הלשכה המשפטית, משרד העבודה והרווחה

ברית ותיקי מלחמת העולם השנייה:

משה מלקיס
וולף סולומונוב
איבסי פסקובר
יצחק רחובסקי - יו"ר

מנהלת הוועדה: שירלי אברמי

קצרנית: חנה כהן

סדר היום: הצעת חוק זכויות ותיקי מלחמת העולם השנייה, התשנ"ח - 1997.

הצעת חוק זכויות ותיקי מלחמת העולם השנייה, התשנ"ח - 1997היו"ר מקסים לוי:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הוועדה.

יורי שטרן:

הצעת החוק הזו היא מטעם כל חברי סיעת "ישראל בעליה" וזה לא במקרה, כי הנושא הזה מאוד חשוב לאוכלוסייה שאנחנו מייצגים ולכל אחד מאיתנו אישית.

מדובר במעמדם של כ- 30 אלף ותיקי מלחמת העולם השנייה שבאו עם העליות השונות ורובם בעליה האחרונה. הם נלחמו בצבא האדום ובצבאות הברית, נשארו עם טראומות קשות, כי המלחמה הזו ארכה כחמש שנים וחלקם נשארו נכים.

בברית המועצות עצמה האוכלוסייה הזו היתה בעלת מעמד מיוחד, כי כל תושב בברית המועצות ידע שאם הוא חי והוא חופשי, הוא חייב לאנשים האלה. ליהודים זה היה ברור במיוחד שהתבוסה של הנאצים במלחמה הזאת, איפשרה לבני עמנו להישאר בחיים ולמדינת ישראל לקום.

בברית המועצות, שבה נשארו רוב ותיקי מלחמת העולם השנייה, המעמד הזה היה מקנה הרבה מאוד זכויות בתחומים שונים: דיור ציבורי, בתחום הבריאות, הנחות שונות וכד'. כמובן שאין שום סיכוי וגם אין הצדקה לשחזר את כל ההטבות האלה במדינת ישראל ולכן הצעת החוק שלנו שהתבססה על הצעה של ארגון "יוצאי מלחמת העולם השנייה", שהוא הארגון המייצג שלהם, מדובר בדברים שהם די סימליים שמשמעותם להגדיר בתוק את המעמד הערכי של הלוחמים הללו. כמו כן, להגדיר כמה זכויות סוציאליות שתינתנה להם לא בגלל שהם מקבלי הבטחת הכנסה, שכן רובם הם כאלה, אלא כמה זכויות מעבר לזה ללא קשר עם מבחני הכנסה שונים, אלא מכך שהם ותיקי מלחמת העולם השנייה שהקריבו את הנעורים שלהם למלחמה הזו.

אפי אושעיה:

מדוע אתה מגדיר את זה כסקטוריאלי לגבי אוכלוסיית ברית המועצות. צריך לתת לזה היבט אוניברסלי.

יורי שטרן:

אתה צודק, אך רוב אלה שנמצאים במצוקה לעת זיקנה הם העולים שבאו מברית המועצות. כמובן שהמעמד הזה יהיה שווה לכל אלה שנלחמו עם בעלות הברית.

היו"ר מקסים לוי:

האם משרד האוצר בחן את זה?

שי וינר:

משרד האוצר בחן את החוק ומתנגד לו. משרד האוצר אינו מתנגד למהות החוק, אלא למספר הטבות שניתנות בו, שהן ניתנות לפי פרמטרים אחרים ואין להכניס את העקרון של ותיקי מלחמת העולם השנייה בתוך סך הקריטריונים והפרמטרים.

הדיור הציבורי ניתן לפי קריטריונים סוציו-אקונומיים. אם הפרט נצרך ומגיע לו הוא בכל מקרה יקבל את הדיור הציבורי דרך הקריטריונים הרגילים. כך גם לגבי הטבות בתחבורה הציבורית.

יורי שטרן:

כל ההטבות האלה כבר לא רלוונטיות, כי מקבלים אותן אוטומטית לפי חוק אזרחים ותיקים. כשגיבשנו את הצעת החוק זה היה לפני שחוק אזרחים ותיקים חזר לחיים.

היו"ר מקסים לוי:

לכן אני מקווה שכשיהיו הדיונים על חוק ההסדרים, הסיעה שלך לא תצביע בעד שינויים בחוק זה.

יורי שטרן:

סיעת ישראל בעליה תמכה בהחייאת החוק והייתי בין אלה שדחפו לזה.

היו"ר מקסים לוי:

משרד האוצר לא יכול להכתיב לבית המחוקקים מדיניות. הצעת החוק הזו באה להיטיב עם אוכלוסייה מסויימת שנרדפה כל ימי חייה ורוצים עתה להגן על זכויותיה. נציגי משרד האוצר יכולים לדבר על עלויות ועל כך שזה ימוטט מערכות אחרות. העיקרון הוא שהכנסת רשאית לחוקק חוקים אפילו בתקופה לא נורמלית של חוקים לא נורמליים. נציג המשרד צריך לומר כמה לדעתו ענין זה יגרע מקופת המדינה.

נטשה מיכאלוב:

נכון שאנחנו לא קובעים את המדיניות של הכנסת, אך אנו מייצגים את מדיניות הממשלה ומחובתנו לומר אותה.

אני לא מסכימה לדברים של חבר הכנסת יורי שטרן שמדובר בקבוצה שנרדפה כל ימי חייה. אני לא חושבת שקבוצה זו נרדפת.

היו"ר מקסים לוי:

אני חושב שהם היו כוח החלוץ ולא היה כוח כזה בכל ההיסטוריה היהודית.

אפי אושעיה:

משרד האוצר צריך להתייחס רק לנקודה כמה חוק כזה, אם יתקבל, יעלה למדינת ישראל. במישור העקרוני אין למשרד האוצר מה להגיד בענין.

היו"ר מקסים לוי:

יש דברים בהצעת החוק שהגיעו לפתרוןם כתוצאה מחוק האזרחים הוותיקים. נותרו עוד כמה נושאים שאיני יודע מה עלותם ובכמה אנשים מדובר.

נטשה מיכאלוב:

כדי להגיע למספר האנשים אני חייבת לומר מספר דברים על האוכלוסייה. בישראל ניתנות הטבות לחלק מהאוכלוסייה הזו, לאותם אנשים שעקב השתתפותם במלחמה נפצעו ודרגת נכותם היא למעלה מ-10%. האוכלוסייה הזו שמונה היום כעשרת אלפים איש מקבלת הטבות ממשרד האוצר, מהלשכה לשיקום נכים. זו לשכה מיוחדת שמטפלת באוכלוסייה זו והיא טיפלה כבר בעשרות אלפי אנשים. אנשים אלה מקבלים גימלה חודשית ושורה של הטבות, פטורים ממסים, טיפול רפואי וכד'. כל ההטבות האלה ניתנות לפי חוק נכי מלחמה בנאצים.

בהצעת החוק הזו מדובר באוכלוסייה הרבה יותר רחבה שכוללת את כל מי שנלחם ולא דווקא אלה שנפגעו. מדובר באוכלוסייה שמונה עשרות אלפי אנשים, כי למעשה כל גבר שעולה מחבר המדינות והוא בגיל הרלוונטי רוב הסיכויים שהוא היה במלחמה הזו.

יורי שטרן:

יש לי מספרים מדויקים וזה לא כפי שאת מציינת.

נטשה מיכאלוב:

בהצעת החוק הזו מדובר שכל מי שהשתתף במלחמה הזו יקבל הטבות רק בגלל עצם השתתפותו במלחמה. מי שנלחם במלחמות ישראל לא מקבל הטבות.

אפי אושעיה:

חיילים משוחררים מקבלים גם הם הטבות.

נטשה מיכאלוב:

חיילים משוחררים אומנם מקבלים הטבות אך לא במשך כל חייהם. הם מקבלים סכום מסוים עם שחרורם מהצבא ובזה זה נגמר.

אפי אושעיה:

יש הרבה הטבות שמי שלא היה בצבא לא מקבל אותן, החל מביטוח לאומי וכלה בדברים אחרים.

נטשה מיכאלוב:

אנשים אלה בהיותם עולים חדשים מקבלים הרבה יותר הטבות מחיילים משוחררים.

נטשה מיכאלוב:

אני חולקת על דבריו של חבר הכנסת יורי שטרן כאילו מדובר רק בכ-30 אלף איש. כל גבר בגיל מבוגר שעולה ממדינות חבר העמים, רוב הסיכויים שהוא נמצא בקטיגוריה הזו, כי כל הגברים אז גוייסו בגיוס הכללי שהיה. אם מבקשים לתת ל-30 אלף איש דיור ציבורי, לא ניתן יהיה לעמוד בדבר כזה.

יורי שטרן:

האם נערכה בדיקה במשרד האוצר לכמה מהם חסר דיור? בהצעת החוק הזו מדובר בדברים סימליים שקשורים לענייני מעמד שחלים על כל הוותיקים ולא חשוב מתי הם הגיעו ארצה. הדברים הסוציאליים, כמו הזכות לדיור ציבורי, רלוונטיים כמעט אך ורק לאלה שעלו בתקופה האחרונה, כי אלה שהגיעו בשנות ה-40 והלאה מסודרים בנושא הדיור. גם חלק מאלה שהגיעו בעליה האחרונה יש להם דיור ציבורי או דיור שנרכש על ידם. לכן כאשר מדובר בהערכה כספית אי אפשר להסתמך על הנתונים הכלליים, אלא על חלק קטן מאותם אנשים שנפלו בין הכסאות.

ישראל שוורץ:

מעבר לשאלת העלויות צריך לדעת שהכמות של השיכון הציבורי היא דבר נתון. בהצעת החוק יש איזושהו שיבוש מערכות, כי בהצעת החוק נאמר שכולם יהיו זכאים גם אם ההכנסה שלהם היא הכנסה ממוצעת במשק ובתור לזכאות הם הכי למעלה. זה אומר שזה משבש את כל המערכות, כי אם ניקח לעומתם קשיש שמצבו הכלכלי הרבה יותר גרוע, כך גם מצבו הבריאותי, הוא לא יקבל עדיפות. כל המערכת של אספקת דיור ציבורי שצריכה להיות על בסיס סוציו-כלכלי, תיפקודי וכד' משתבשת לגמרי. יוצא שבאופן עקרוני אלה שמצבם טוב יותר מבחינת ההכנסה והבריאות יקבלו לפני אלה שמצבם הרבה יותר גרוע. כל הדברים הללו הם בלי קשר להערכה שיש לאנשים האלה על מה שהם עשו.

יורי שטרן:

זה לא מה שכתוב בחוק.

ישראל שוורץ:

בהצעת החוק נאמר שהם גם זכאים וגם תינתן להם עדיפות.

יורי שטרן:

בהצעת החוק נאמר שוותיק מוכר יזכה לעדיפות גבוהה, היינו שזו תהיה נקודת זכאות נוספת בסך הכל הכללי.

היו"ר מקסים לוי:

חבל שהדיון הזה מתקיים כל עוד אין לי נתונים בסיסיים על ההערכה התקציבית ועל הכמויות. אנחנו מקיימים כרגע דיון ראשוני כדי ללמוד את הנושא.

האם יש לנכה כלשהו במדינת ישראל הטבה בדיור ציבורי?

ישראל שוורץ:

במשרד השיכון לנכה שמרותק לכסא גלגלים יש קדימות במתן דיור ציבורי. עצם היותו נכה לא מקנה לאותו אדם כניסה לשיכון הציבורי, כלומר, הוא צריך להיבחן על רקע של הכנסה, גודל משפחה וכד'.

היו"ר מקסים לוי:

יש קריטריונים בנושאים הללו שחלים על כלל הציבור במדינת ישראל והם נקבעו על פי אמות מידה שונות, של נכות, משפחות במצוקה וכד'. האם יוזמי הצעת החוק מתכוונים שכל הדיור הציבורי שיש במדינת ישראל יינתן לוותיקי מלחמת העולם השנייה?

יורי שטרן:

רוב הציבור הזה חי מהבטחת הכנסה של הביטוח הלאומי. יש קטיגוריה מסוימת של נכים שבגלל הנכות שלהם הם מקבלים גימלה יותר גבוהה שקשורה לנכות ובגלל זה הם משוללים זכאות לדיור ציבורי. זאת על רקע העובדה שלפי כל הפרמטרים הם אנשים מאוד מאוד עניים.

היו"ר מקסים לוי:

יש מספר מוגבל של דירות בדיור הציבורי, האם אתה מציע לתת להם את כל הדירות האלה?

יורי שטרן:

הכוונה היא שבתור של הזכאים לדיור ציבורי תינתן להם עדיפות מסוימת.

היו"ר מקסים לוי:

בתור הזה יש זכאים לדיור ציבורי על פי רמת נכותם, על פי כללים שנקבעו במשרדי הממשלה. האם אתה מבקש לשנות את הכללים הללו? הממשלה היא זו שצריכה לשנות את הכללים לזכאות ולא אנחנו. דברים כאלה יכולים למוטט את כל המערכת במשרד השיכון ואנו לא יכולים לעשות את זה. אני בעד הצעת החוק, אך היא לא יכולה לשנות את כל סדרי המינהל במשרד השיכון. אדם נכה משתייך לקבוצת זכאות מסוימת על פי דרגת נכותו והוא מקבל מהמדינה את ההטבות המגיעות לו על פי נכותו. אנו לא יכולים בהצעת החוק הזו לשנות את כל הסדרים, כי זה לא מתפקידנו. ייתכן שזה מתפקידה של ועדת הכלכלה לקבוע שכל הדיור הציבורי יינתן לוותיקי מלחמת העולם השנייה.

יורי שטרן:

צריך להדגיש שלא מדובר בכל הדיור הציבורי, אלא יהיו עוד מספר אנשים שיצורפו לרשימת הזכאים.

אפי אושעיה:

כשהצבענו במליאת הכנסת בעד הצעת החוק הזו חשבנו שלחברה הישראלית יש חוב של כבוד ללוחמים. מדינה דמוקרטית ועצמאית גם מבחינה כלכלית יכולה לעשות מחוות כלפי כל הלוחמים במלחמה בנאצים, לא רק עולים מברית המועצות.

לאחר שהחוק עבר בקריאה טרומית והועבר לוועדה לדיון, כל הנתונים לא נמצאים בפנינו וברור שלא מדובר ב- 30 אלף איש אלא בהרבה פחות, משום שהחוק לא מתייחס לכלל האוכלוסיה הזו, אלא רק לחלק מהם. מצד שני, לאחר דבריו של מר שוורץ, אי אפשר למוטט את כל המערכת של הדיור הציבורי.

היו"ר מקסים לוי:

אני מציע ששר הקליטה יקים ועדה בין-משרדית שתבחן את החוק ובתוך פרק זמן מסויים היא תביא לנו נתונים לגבי כל הדברים שהועלו כאן ומה ההצעות לקידום הנושא. אני לא בא להגן על המדיניות החברתית של הממשלה, אך צריך להתייחס לבעיה החברתית של האוכלוסיה הזו ולהעריך אותה על פועלה.

אני אציע לשר הקליטה להקים ועדה בין-משרדית עם משרד האוצר, משרד השיכון, משרד העבודה והרווחה והביטוח הלאומי כדי להביא לוועדה המלצות לגבי החוק הזה.

יורי שטרן:

אני מופתע מאוד מאנשי האוצר, הרי הצעת החוק הזו מונחת אצלם הרבה זמן. נציגי משרד האוצר ומשרד השיכון היו צריכים להגיע לישיבה זו עם נתונים, שכן אני כחבר הכנסת לא מסוגל לעשות הערכה כספית ולדעת בכמה אנשים מדובר. צריך היה להביא הערכה לגבי גודל האוכלוסייה שעליה החקיקה הזו חלה ואם תיתן לה עדיפות כלשהי בתחום מסויים, כמה העדיפות הזו שווה בכסף.

היו"ר מקסים לוי:

בהצעת החוק נאמר: "...זכאות לדיור ציבורי לפי כללים שיקבע השר בהתייעצות עם שר הבינוי והשיכון". מר שוורץ מופקד על כל הנהלים הקשורים בנושא, עובד על פי כללים מסויימים והוא אינו יכול לשנותם על דעתו. יכול להיות ששר הקליטה יחד עם שר השיכון יכולים לאחד דברים מסויימים בתקציבים שלהם ולמצוא לנושא הזה מקור תקציבי.

מיכאל אטלן:

משרד העבודה והרווחה לא יכול שלא להתנגד לשיטת המימון ש-80% מעלות החוק, פרט לדיור הציבורי, יבוא מתקציב משרד העבודה והרווחה, שכן מדובר בהנחות בתחבורה הציבורית, ארנונה וכד'.

יורי שטרן:

הדברים הללו כבר לא רלוונטיים מימלא לאחר שחוק אזרחים ותיקים קיים.

מיכאל אטלן:

שיטת המימון מפנה את האצבע לתקציב משרד העבודה והרווחה זה לא הגיוני.

היו"ר מקסים לוי:

יכול להיות שיש תקציב מסויים במשרד העבודה, במשרד הקליטה ובמשרד השיכון שבהתייעצות בין-משרדית יכולים לקבוע איך להשתמש בו ולמי.

שי וינר:

מאחר שבהצעת החוק מדובר שהמימון יהיה 80% מתקציב משרד העבודה והרווחה ו-20% מתקציב משרד הקליטה, אז הסוגיה התקציבית מבחינת משרד האוצר פחות מהותית. באופן עקרוני אנחנו מתנגדים לחוק, כי קופת הרשות המקומית או של משרד מסויים היא לא המקור שממנה צריך לתת הטבה לאדם שנלחם. אם יש רצון להעביר כספים לוותיקי מלחמת העולם השנייה דרך משרד מסויים, אפשר לעשות זאת, אך אסור לעוות דרך זה מערכות. לפיכך אני אדיש למספר האנשים הנכללים באוכלוסייה הזו ולא משנה אם זה עשרת אלפים או 30 אלף.

טליה אדר:

הצעת החוק הזו יוצרת כפילות בזכאויות, כמו הזכאות לבדיקה רפואית חינם אחת לשנה, שכן יש את חוק ביטוח בריאות ממלכתי וכל תושב זכאי לבדיקה רפואית יותר מפעם בשנה אם הוא נזקק לזה. אם הוא לא צריך את הבדיקה הרפואית אני לא רואה את הצורך בהוראה הזו. בהצעת החוק יש חגמה של לתת זכויות שכבר קיימות על בסיס אחר.

היו"ר מקסים לוי:

לשם כך ביקשתי שתוקם ועדה בין-משרדית כדי שהיא תיקבע איפה יש כבר זכויות קיימות והיכן לא. ייתכן שבסופו של דבר יתמקדו בשניים או שלושה נושאים כך שאפשר יהיה למצוא מקורות תקציביים שאינם רק ממשרד העבודה והרווחה. יכול להיות שבחלוקה צודקת יותר בין משרד העבודה, משרד השיכון, משרד הקליטה והביטוח הלאומי ניתן יהיה לממן חלק מהסעיפים האלה.

מיכאל אטלן:

אין אף תחום ששייך למשרד העבודה והרווחה.

יורי שטרן:

לפני ביצוע חוק האזרחים הוותיקים היו כל מיני הטבות שלא חלו עליהם ולכן הפנו את זה למשרד העבודה והרווחה.

היו"ר מקסים לוי:

לפני שנתיים דנתי בהצעות חוק של נפגעים ממלחמות אחרות שהיה להם לובי חזק ואושרו להם כל מיני הטבות. מדוע שזה לא יהיה גם לגבי ותיקי מלחמת העולם השנייה? אני טוען שככלל אי אפשר להפלות בין לוחמים כאלה לאחרים, אך אם משייכים אותם לכל ההטבות שניתנו בחוקים אחרים, זה מספק לגבי.

מיכאל אטלן:

גם אם מקבלים את ההצעה, אז שיטת המימון אינה סבירה שכן אף אחד מהתחומים אינו תחת אחריות משרד העבודה והרווחה.

היו"ר מקסים לוי:

לשם כך ביקשתי להקים ועדה בין-משרדית בראשות שר הקליטה שתדון בכל הסעיפים הללו ותביא לנו המלצות, כדי שנוכל להתייחס לגופו של הענין וגם לחלוקה הצודקת בתקציבים של משרדי הממשלה.

יורי שטרן:

אני מקבל את הצעתו של יושב ראש הוועדה ואני חושב שגם ותיקי מלחמת העולם השנייה לא יתנגדו לה.

הוויכוח פה הוא באמת עקרוני. אנחנו כן חושבים שיש למדינה חובה כלפי האנשים שאנו חייבים להם את חיינו. לכן אנחנו מבקשים סידורים שהם קצת חורגים מהמערכת הרגילה שנותנת בהתאם לקריטריונים מסויימים. יש מספר סעיפים בעייתיים בחקיקה ובמקביל דנים בוועדת העליה והקליטה בחוק אסירי ציון שגם בו הרעיון זהה. הוויכוח הוא עקרוני אידאולוגי ולכן הוועדה סוברנית להחליט אם היא מקבלת את הרעיונות האלה או לא כאשר החישובים ייעשו בין משרדי הממשלה.

היו"ר מקסים לוי:

הוועדה תוכל להחליט רק כאשר יהיו לה הנתונים. החלטת הוועדה היא לקרוא לשר הקליטה לעמוד בראש ועדה בין-משרדית שתכלול נציגים ממשרד האוצר, השיכון, העבודה והרווחה והביטוח הלאומי, שתביא בפנינו הצעה בקשר להצעת החוק הזו.

אני מודה לכל המשתתפים, הישיבה נעולה.

- - - - -

הישיבה ננעלה בשעה 12:15